

TEDAŞ'IN GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ HİZMETLERİ VE KAYIP+KAÇAK ENERJİ SORUNU

Abdullah ATALAY
TEDAŞ Genel Müdür Yardımcısı

Konuşma Metni:

Değerli katılımcılar kurumum ve şahsım adına hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Doğrusu böylesi bir organizasyonda Genel Müdürüm adına katılmaktan büyük mutluluk ve onur duyuyorum.

Bir Çin atasözünden başlamak istiyorum, “Düşüğünü idrak etmeyenler doğrularak kalkamaz” der. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşanan enerji sorunlarıyla ilgili olarak EMO’nun misyonuna uygun bir şekilde burada böyle bir etkinliği ve organizasyonu yapmasında büyük bir takdirle karşıladığımızı belirtelim. TEDAŞ olarak bu toplantıdan çıkacak mesajlardan da gerekli dersleri çıkaracağımızı belirtmek istiyorum.

Ben Türkiye dağıtım şebekesi ile ilgili bilgi vermek istiyorum.

Biz tabi böylesi bir yapının dağıtım sektörünün yöneticileri olarak görev yapıyoruz. Türkiye’de dağıtım yönetimine ilişkin bir kısım saptamalar yaparken sonuçta son derece çarpıcı bir kısım değerlerin de ortaya çıkabileceğini söylemek istiyorum.

Elektrikte harmonik üretimi diye bir kavram vardır. Maalesef bizim sistemimizde de gerek abone ile irtibatlı olması yönüyle, gerekse sistemimizin tezahürü açısından bakıldığında son derece harmonikler yaşadığımızı belirtmek istiyorum. Bu harmonikleri oluşturan en önemli faktörlerden bir tanesi de kaçak elektrik kullanımıdır. Biraz önce sinevizyon gösterimini izlerken TEİAŞ Genel Müdür Yardımcımın orda bir esprisi oldu. Aslında direkleri kaldırsak bile tellere bağlı olarak trafolar çalışır dedi. Son derece manidar bir tespit.

Fakat bir şeyi takdirinize sunmak istiyorum biz böyle bir şebeke yapısını teslim etmedik. Böyle bir şebeke yapısı da bizim eserimiz değil. Biz saçaklar ortasında direkler dikmedik. Tabi burada suçlu aranmadığını da biliyoruz. Ama bu tür görüntüler daha çok TEDAŞ’ın suçlu olduğunu çağırıştırır. Bu anlamda da ben bizim çalışmalarımızın bir kentsel planlama olgusunda da ele alınması gerektiğine inanıyorum.

Başlangıçta değerli oda başkanımız ve oda genel başkanlarımızın bir kısım tespit ve saptamaları oldu. Bunun en önemli adımlarından , bileşenlerinden bir tanesi de alt yapı problemlerinin olması. Alt yapı sorunları gerçekten bizim kendi şebeke çalışmalarımızı sağlıklı bir şekilde proje ve şebeke optimizasyonu çerçevesinde yürütmemizi engellemekte. Bunu herkes çok iyi bilmekte.

Şimdi ben bir tespit yapmak istiyorum. Burada Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir kaçak elektrik kullanım paradigması oluşmuş. Bunu kabul etsek de etmesek de bu paradigmayı son derece güçlü kılan bir kısım zihinsel alışkanlıklar, sosyoekonomik faktörler hatta ve hatta şunu bile söyleyebiliriz ki bir kaçak elektrik ekonomisi adaleti bile oluşmuş.

Sinevizyonu izlerken bir vatandaşın bir fabrikanın kullandığı kaçak elektriği örnek göstererek kendi kullanımını mukayese ederek daha az kullandığı şeklinde adeta meşru göstermesi gibi bir paradigmanın sonuçta mücadele edilirken, önlenmeye çalışırken ne gibi zorlukların çıkacağını sizin takdirinize sunmak istiyorum.

Yine değerli mühendisler odası genel başkanının meslektaşlarımızın sırtına yüklenen kaçak elektrikle mücadele kullanımına ilişkin kendi görüş ve tespitlerine katılıyorum. EMO Diyarbakır Şube başkanımızın tüketici bilincinin gelişmesine ilişkin tespitlerinin kamuoyunda makes bulacak bir etkinliğe dönüştürülmesi gerektiğinin kaçınılmaz olduğunu ayrıca belirtmek istiyorum.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki dağıtım yapısına baktığımızda aslında Türkiye genelinin karakteristik yapısından da çok büyük farklılık arz etmediğini söylemek mümkün. Şebeke yapısı hemen hemen aynı parametrelere bağlı aynı yapıya, aynı kıstaslara bağlı. Fakat sistem işletmeciliğine baktığımızda yörede yaşanan yoğun kaçak elektrik tüketimi ki umarım ve dilerim bu organizasyon ışığında özellikle sosyal bilimcilerin de var olduğunu tahmin ederek söylüyorum ileride daha büyük etkinliklere ve tartışmalara konu olabilecek bölgenin spesifik kaçak elektrik kullanımıyla ilgili ekonomik faktörlerin bilimsel bazda ele alınması, kaçak elektrik kullanımında da gerek siyasi otoritelerin karar mercilerinin de etki alanına girebilecek bir çalışmaya dönüşmesinin beklediğimi ve umduğumu söylemek istiyorum. Asıl önemli konularından biri o. Bizim daha çok güvenlik güçlerinin yöntemiyle bir kaçak elektrik kullanımıyla mücadele anlamında bir çalışma yapmamızın da yıllardır aynı hatayı tekrar etmekten başka bir sonuç vermediğini hep beraber gördük. Bir hata da aynı usullerle tekrarlandığında maalesef hep hata üretir sonuç vermez. Konunun biraz sosyal, ekonomik, kültürel politikalar çerçevesinde analitik bir kısım tespitlerle ortaya konulması, buna uygun çözüm önerilerinin ortaya konulması kaçınılmaz olduğunu belirtmek istiyorum.

Büyük ihtimalle özellikle elektrik tüketiminde sektör sorunlarının tartışılacağı panelde de bu konuya temas edileceğini düşünüyorum. Kurum olarak bu tartışmalardan yararlanacağız. Burada özellikle kaçak elektrik kullanımında toplumsal yapı demografik yapı kent kültürü vatandaşlık bilinci hususlarının çok önemli parametre olarak ele alınıp bu konularda gerekli mesajların tespit edilmesi gerektiğine inanıyorum. Tabi ki varolan bir şey vardır. O da mevcut şebekemiz, mevcut dağıtım şirketimiz gerçekten son derece ilkel. Hiçbir şekilde teknolojik ve modern yönetim anlayışına uymayan bir yapıda. Modern dağıtım sistemi; SCADA, dağıtım yönetim sistemi, fider otomasyonu, abone yönetim sistemi, arıza yönetim sistemi, arıza ihbar sistemi, bütün bu bileşenleri ihtiva ederken, Türkiye genelinde de malesef modern anlamda dağıtım şebeke yönetimi ilgili son derece geri kaldığımızı itiraf etmek istiyorum.

Tabi bu bugün TEDAŞ yönetiminin ortaya koyduğu bir politikanın sonucu değildir. Aslında yıllardır özelleştirmenin sürekli gündemde tutulması, belki bu anlamda dağıtım yönetimi ile ilgili modernizasyon çalışmalarının planlaması konusunda bir kısım politik yetersizliklerinde ortaya konulduğunu belirtmek istiyorum. Önemli bir husus.

Tabi çarpık kentleşmeyi de burada belirtmek istiyorum. Biraz önce biz kente girerken, arkadaşlara bu sokaklardaki çalışmalarını, şebekeleri yer altına alabiliriz dedik. Fakat geçtiğimiz sokaklar son derece dar, belki ekiplerimiz çalışma yaparken alt yapı karmaşası yaşayacaklar. Ya kanalizasyona isabet edecekler ya su şebekesine isabet edecekler. Bizim şebeke planlamamızın kesinlikle alt yapıya uygun bir halde ceryan etmesi

gerekiyor. Sonra ruhsat verilen kaçak yapılaşmalarda maalesef evlerde direkleri abide gibi saklayabiliyorlar. Yani bu şekilde belirtmekte fayda var. Biz eğer yatırım planlamamızı kentin sağlıklı alt yapısı şeklinde ele almayı başarabilirsek yani yatırım projeksiyonlarını yenileme, genişleme kapasite artırımı güç artırımı gibi hususların kentin temel dinamiklerinin gelişimine bağlı olarak planlayabilirsek yatırım projeksiyonlarını bu anlamda gerçekleştirebilirsek ben bu sorunların yaşanamayacağına inanıyorum. Ülkemizde çarpık kentleşme beraberinde gerek telekomünikasyon olsun gerek elektrifikasyon faaliyetlerinde kendisine bağlı olarak çarpık yapılanmasına sebebiyet veriyor.

Burada topyekün altyapı yönetiminin oluşması gerekiyor. Çok uzun vadeli projeksiyonların ortaya konulması gerekiyor. Benim bu tür ifadeleri kullanmam şu an Diyarbakır'da elektrik kesintilerine bir faydası olmayacaktır. O nedenle somut bir kısım şeyler söylemek istiyorum.

Bildiğiniz gibi biz Diyarbakır'da taahhütlü kayıp kaçak ihalesi gerçekleştirdik. Bunlar tartışılacak konular ama sonuç itibariyle biz özellikle sattığımız enerjiyi tahakkuk etmek, tahsilatını yapmak ve kayıp kaçakla mücadele ederken bir anlamda da şebekemizdeki faaliyetleri şebeke optimizasyonu seviyesine çekebilmek için bir sonuca ulaşmayı amaçlamaktayız. Eğer bu çalışmalarımız netice verirse sonuçta bizim işletme faaliyetlerimiz daha kontrol edilebilir, ölçülebilir, denetlenebilir, korunması yapılabilir bir şekilde dönüşeceğine inanıyorum. Aslında konuşulacak çok şey var.

EMO'nun bize böyle bir fırsat tanınmasını büyük bir memnuniyetle karşılıyorum. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin elektrik sorunları görevim gereği yakından ilgileneceğimi elimizden gelen her imkanları seferber edeceğimi inanıyorum.

Değerli başkanım bölgesel tarife ilgili bir ifade kullandı. Bölgesel tarife belki son günlerde takip edemedikleri için haberdar olmayabilirler. Şu anda fiyat eşitleme mekanizmasıyla böyle bir uygulamanın 2010 yılına kadar yapılmayacağını belirtmek istiyorum.

Sunum:

1. GİRİŞ

TEDAŞ elektrik enerjisinin dağıtımını ve ticaretini yapmakla görevli bir kuruluştur.

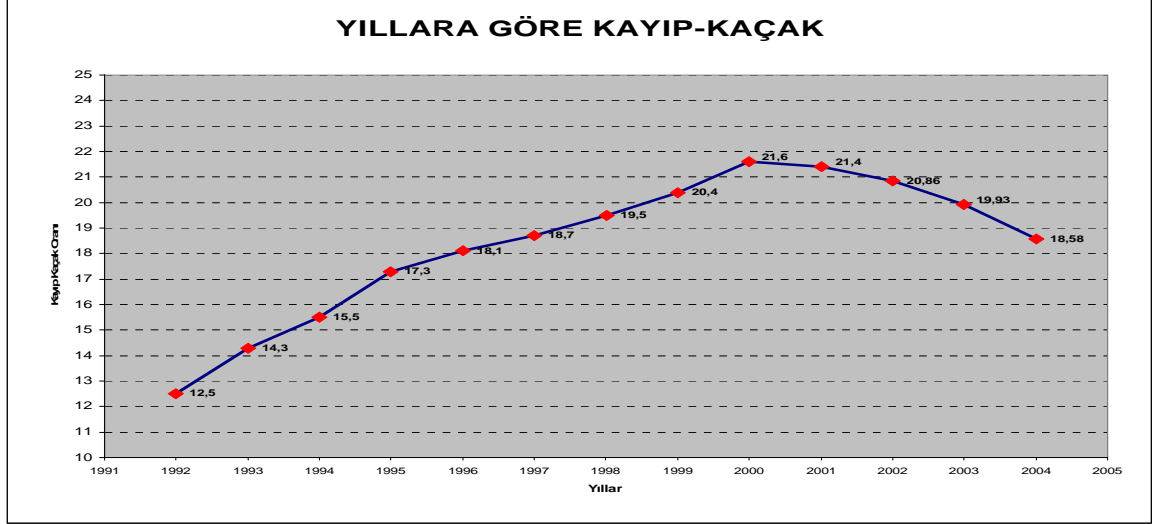
Bu görev, merkez ve 20 Bölgesel Elektrik Dağıtım Şirketinde, 32.000 personelle, 27 milyon abonenin elektrik dağıtım tesislerinin kurulması, işletilmesi ve müşteri hizmetlerinin sağlanmasını içermektedir.

- 150.000 dağıtım trafosu
  - 48.000 MVA kurulu güç
  - ✓ 290.000 km'si OG
  - ✓ 490.000 km'si AG olmak üzere
  - 780.000 km dağıtım hattı
- şebeke varlıklarına sahiptir.

Ülke genelinde 2003 yılında 102.383 GWh enerji satın alınmış, bunun 81,974 GWh'i satılmış, 2004 yılında ise 105.868 GWh satılmış, 86.193 GWh'i satılmıştır.

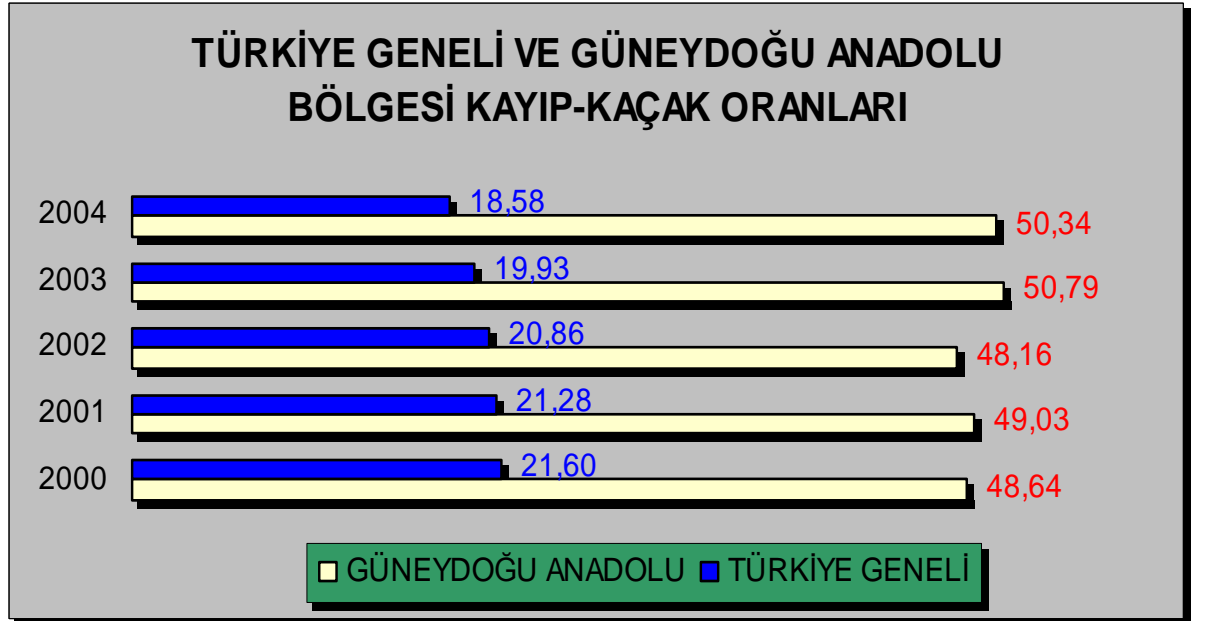
2. KAYIP-KAÇAK ORANLARI

Yıllar bazında kayıp-kaçak oranları incelendiğinde 1992 yılında 12.6 olan kayıp-kaçak oranı 2000 yılında 21.6 ya yükselmiş, 2001, 2002, 2003 yıllarında düşüş trendi göstererek 2004 yılında 18.68'e düşmüştür.

Şekil 1: Türkiye Geneline Kayıp-Kaçak oranlarının yıllara göre gelişimi

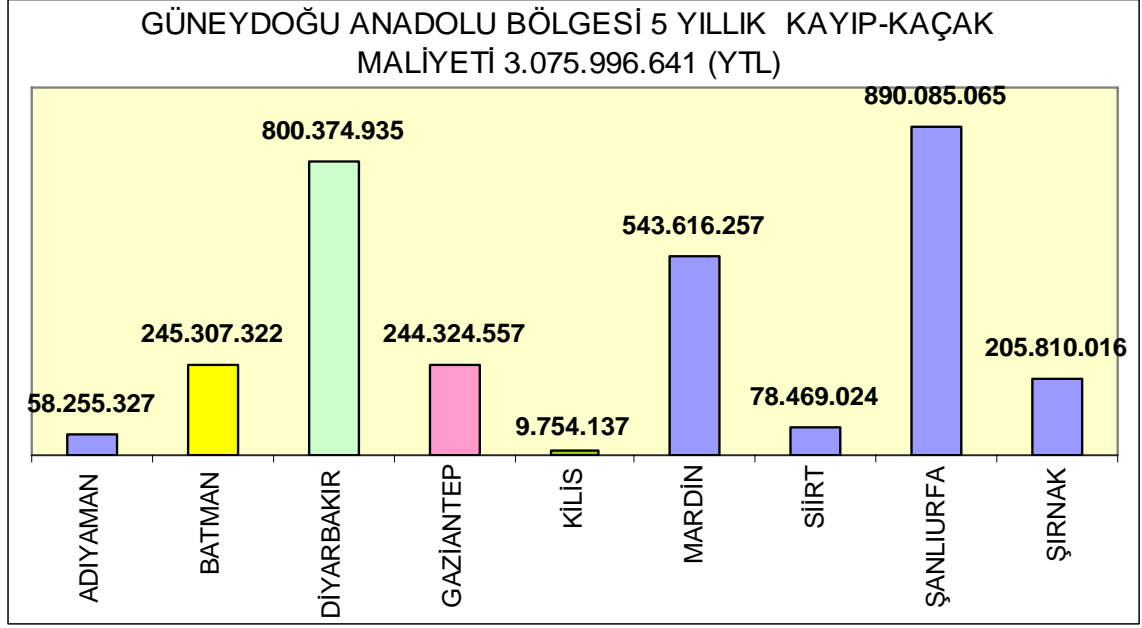
Ülke genelinde 2001 yılından sonra görülen düşüş oranının aksine Güneydoğu Anadolu bölgesinde 2000 yılında 48,64 olan kayıp-kaçak oranı 2004 yılında 50,34'e yükselmiştir.

Şekil 2: Türkiye ve Bölge Geneline Kayıp-Kaçak oranlarının karşılaştırılması

Kayıp-kaçak açısından bölge illerine baktığımızda Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak ve Şanlıurfa illerinde % 60'lara varan kayıp-kaçak kullanımının olduğu ve bu kullanımların 2004 yılında Teşekkülümüze maliyeti Diyarbakır'da 232 Trilyon TL, Şanlıurfa'da 257 Trilyon TL, Mardin'de 185 Trilyon TL, Batman'da 77 Trilyon TL ve Şırnak'da 68 Trilyon TL olmuştur.

Güneydoğu Anadolu bölgesinin son beş yıldaki kayıp-kaçak maliyeti yaklaşık olarak 3 Katrilyon TL olmuştur.

Şekil 3: Bölge illerinin kayıp-kaçak maliyeti

Teşekkülün kayıp-kaçaktan oluşan bu kadar zararına karşılık bölge illerinde 2003 yılında 22 Trilyon TL, 2004 yılında 28 Trilyon TL tesis yatırım harcaması yapılmış ve 2005 yılında da 49,6 Trilyon TL ödenek tahsisi yapılmıştır.

Tablo 1. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde TEDAŞ Tesis Yatırım Harcamaları

MÜESSESENİN ADI	2003		2004		2005	
	PROJE SAYISI	HARCAMA YTL	PROJE SAYISI	HARCAMA YTL	PROJE SAYISI	ÖDENEK YTL
ADİYAMAN	12	1.447.000	15	1.770.000	14	3.008.000
BATMAN	15	1.029.000	15	2.997.000	15	4.243.000
DIYARBAKIR	30	5.742.000	30	6.934.000	27	10.006.000
GAZİANTEP	24	3.506.000	17	3.751.000	22	9.169.000
KİLİS	6	1.529.000	6	1.590.000	4	2.561.000
MARDİN	20	4.206.000	16	3.033.000	18	5.439.000
SİİRT	15	975.000	16	1.088.000	11	1.854.000
ŞIRNAK	18	903.000	19	1.898.000	19	2.779.000
TOPLAM	168	22.366.000	167	28.162.000	159	49.654.000

İşletme şartlarının iyileştirilmesi ve arızaların asgari seviyeye indirilmesi için 2003 yılında 11 Trilyon TL, 2004 yılında ise 12 Trilyon TL bölgede işletme yatırım harcaması yapılmıştır.

Alt yapı sorunlarının çözümüne yönelik olarak bölgede 35 adet Şehir Şebekesi tesisi, 8 adet Dağıtım Hattı ve 103 adet Köy Şebekesi tesis yapım çalışmaları devam etmektedir.

Tablo 2. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde TEDAŞ İşletme Yatırım Harcamaları

MÜESSESENİN ADI	2003 YILI (TL)	2004 YILI (TL)
ADİYAMAN	1.261.079.317.873	1.403.538.576.065
BATMAN	955.319.503.974	828.570.455.183
DİYARBAKIR	2.032.496.472.879	2.862.803.697.237
GAZİANTEP	2.350.886.364.789	1.604.352.654.148
KİLİS	458.884.920.175	474.380.906.583
MARDİN	1.065.423.989.092	1.074.951.434.819
SİİRT	494.243.800.581	607.304.433.612
ŞIRNAK	752.178.837.526	947.803.584.267
ŞANLIURFA	1.819.037.643.219	2.309.109.017.738
TOPLAM	11.189.550.850.108	12.112.814.759.652

Şehir Şebekeleri mümkün mertebe beton direkli hava hatlı, imar uygulaması gerçekleşen yerlerde ise yer altı kablolu olarak tesis edilmektedir. Kamulaştırma alanı ve kullanım alanı yönünden Modüler Hücreli Monoblok Beton Trafo Köşklerinin kullanımı yaygınlaştırılmaktadır.

3. İŞLETME SORUNLARI

Bölgedeki dağıtım sistemimizde yaşanan işletme sorunlarını ise şu ana başlıklarda toplayabiliriz;

- Dağıtım hatlarımızın taşıma kapasiteleri üzerinde yüklenmeleri,
- Yoğun göç nedeniyle plansız yapılaşmanın getirdiği işletme sorunları,
- Yoğun kaçak elektrik kullanımı,
- Bölgedeki çok sayıda tarımsal sulama amaçlı 3. şahıs tesislerinin yıllık periyodik bakımlarının yaptırılmaması, önemli birer arıza kaynağı olarak sisteme yansımaktadır.

4. BÖLGENİN KURULU GÜÇ VE MAKSİMUM ÇEKİLEN GÜÇLERİ

Bölge illerinin 2003 ve 2004 yıllarındaki kurulu güç ve maksimum güçleri tabloda görüldüğü gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 3’de görüldüğü gibi bazı illerde çekilen maksimum güçler kurulu güçlerin % 50’leri mertebesinde kalmaktadır.

Tablo3. Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerin Dağıtım Kurulun Güçleri ve Çekilen Maksimum Güç Değerleri.

	Toplam Kurulu Güç (MVA)	Çekilen Maksimum Fiili Güç (MW)	Toplam Kurulu Güç (MVA)	Çekilen Maksimum Fiili Güç (MW)
	2003 YILI	2003 YILI	2004 YILI	2004 YILI
ADİYAMAN	409	101	473	128
DİYARBAKIR	663	496	674	504
GAZİANTEP	1.616	611	1.611	562
MARDİN	383	321	406	368
SİİRT	183	78	185	72
ŞANLIURFA	1.427	905	1.688	532
BATMAN	188	140	196	168
ŞIRNAK	112	80	112	81
KİLİS	72	17	77	17
TOPLAM	3.440	2.140	3.815	2.434

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

* Yapılan çalışmaların ve yatırımların yeterli olmadığı özellikle kış aylarında ısınma amaçlı elektrik tüketiminden dolayı sık sık sigorta atmaları, pano ve trafo arızaları oluşmakta bu nedenle abonelere sağlıklı elektrik verilemediği görülmektedir.

* Bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması ve abonelerimizin daha sağlıklı elektrik alabilmeleri için Diyarbakır, Batman, Mardin ve Şanlıurfa illerinde abone tesislerinin kontrolü, sayaçlarının bakımı, onarımı, yenileme çalışmaları ile tahakkuklarının takibi ve tahsilatlarının düzenli olarak kurumumuza ödenmesinin sağlanması için hizmet alım ihaleleri yapılmaktadır.

* Kaliteli enerjinin sağlanmasında üretim, iletim ve dağıtım bir bütün olarak düşünülmeli,

* Planlama, yatırımlar ve işletmecilik güçlü bir koordinasyon çerçevesinde yapılmalıdır.

* Herhangi bir safhada yaşanacak aksama kalitenin bozulmasını beraberinde getirecektir.

* TEDAŞ olarak bölgede öncelikle tesis alt yapı sorunlarının ve işletme sorunlarının çözümlenmesi, sürekli ve kaliteli enerjinin tüketime sunulması çalışmaları devam edecektir.

Abdullah Atalay (Özgeçmiş): 1965 Ağrı doğumlu. 1991 yılında Mardin'de elektrik kurumunda göreve başlamıştır. 3.5 ay görev süresinden sonra Van'da 6.5 ay, daha sonra Ağrı'da Elektrik Kurumunda 11 yıl, 2003 yılında da İzmir TEDAŞ müessese müdürlüğünde ise 2 yıl 7 ay görev yapmıştır. Şu an TEDAŞ Genel Müdür Yardımcılığı görevini yürütmektedir.